

مدیریت شهری در نقاط روستایی الحاقی به محدوده شهری نمونه موردی شهر اسلامشهر و روستای شاطره

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۱۲/۲۱ | تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۳/۷

نغمه محمدپورلیما

کارشناس ارشد مدیریت امور شهری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
n.mohammadpourlima@gmail.com (مسئول مکاتبات)

علی نوری کرمانی

استادیار و عضو هیئت دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی و استاد مدعو واحد علوم و تحقیقات
ali.noorikermani@yahoo.com

علی اکبر رضایی

استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
dr.rezaei50@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: طی نیم قرن اخیر، یکی از اثرات فرآیند شهرگرایی شتابان بر ساختار فضایی و جمعیتی کشور، رشد فزاینده تعداد شهرها و همچنین تبدیل مراکز روستایی به نقاط منفصل شهری است؛ این امر باعث برهم خوردن تعادل توزیع فضایی جمعیت و برنامه ریزی می‌شود و آسیب‌های اجتماعی وسیعی از آن مترتب است. با توجه به عدم وجود هم‌خوانی در این نقاط جمعیتی در زمینه عوامل متعددی چون عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و...، الحاق نقاط روستایی به محدوده شهرها منجر به ایجاد مشکلات عدیده برای مدیریت شهری خواهد شد. از سوی دیگر عدم وجود ضوابط و مقررات یکسان در نقاط شهری و روستایی باعث اختلافات اساسی در نحوه مدیریت این نقاط است که خود عاملی در جهت ایجاد تعارضات خواهد بود. وجود چنین مشکلاتی، مدیریت شهری را در انجام وظایف محوله خود دچار مشکلات عدیده‌ای خواهد کرد. لذا با برنامه ریزی دقیق جهت تعدیل تعارضات پیش آمده می‌توان خدمات بهتری به شهروندان پیشین و جدید ارائه نمود. پدیده الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری، اخیراً در روند تهیه و تصویب طرح حوزه‌های شهری استان تهران به صورت چشمگیری گریبان گیر شهرهای این استان گردیده است. لذا این پژوهش با مورد کاوی شهر اسلامشهر به عنوان یکی از بزرگ‌ترین شهرهای استان تهران در صدد بررسی نقش مدیریت شهری و ارائه راهکاری موثر جهت تعدیل این تعارضات می‌باشد.

روش پژوهش: این پژوهش به روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از مطالعات اسنادی و میدانی وسیع از جمله مشاهده و تکمیل پرسشنامه در جامعه آماری مسئولین و کارشناسان به آزمون فرضیه مورد نظر می‌پردازد. لذا با روش نمونه‌گیری گروهی ۹ نفر از کلیدی‌ترین مسئولین ارشد استانی و شهرستانی شناسایی که پژوهشگر با اخذ پرسشنامه از آنان و همچنین ۲۱ کارشناس خیره دستگاه‌های تخصصی استان، تعداد ۳۰ پرسشنامه را تکمیل نمود.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج پژوهش در می‌بایم مدیریت شهری دارای نقشی اساسی در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط شهری به روستایی است و با رویکرد قانون مدار و مدیریت مبتنی بر قانون در تعدیل و یا حل تعارضات موثر می‌باشد.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، محدوده شهری، نقاط روستایی، اسلامشهر، شاطره

مقدمه

روند تحولات جمعیتی سکونتگاه‌های انسانی در نیم قرن اخیر گواه بر کاهش نسبت جمعیت روستا به شهر است، به طوری که در سال ۱۹۵۰ میلادی ۷۰ درصد (۱/۷۷ میلیارد نفر) از کل جمعیت جهان در روستاها و ۳۰ درصد (۷۵۰ میلیون نفر) در شهرها سکونت داشته‌اند. اما در سال ۲۰۰۰ این نسبت‌ها به ترتیب به ۵۳ و ۴۷ درصد تغییر یافته‌اند. همچنین در کشورهای در حال توسعه در همین مقطع زمانی نسبت جمعیت روستایی و شهری از کل جمعیت به ترتیب از ۸۲/۴۶ و ۱۷/۵۴ درصد در سال ۱۹۵۰ به ۶۰ و ۴۰ درصد در سال ۲۰۰۰ تغییر پیدا کرده است. (HDI Report 2002, 25)

در برخورد اولیه با اطلاعات و ارقام مربوط به جمعیت شهرنشین در ایران به دو دوره متمایز بر می‌خوریم: دوره اول که از دهه ۱۳۰۰ آغاز می‌شود و به اصلاحات ارضی دهه ۱۳۴۰ ختم می‌گردد؛ و دیگری شهرنشینی پس از اصلاحات ارضی که از دهه ۱۳۴۰ آغاز می‌گردد و تا به امروز ادامه می‌یابد. (حسامیان و دیگران ۱۳۸۸، ۲۱) تا پیش از سال ۱۳۳۵ توسعه شهرنشینی در ایران روند متعادلی داشت. بر اساس بازسازی‌های آماری، در آغاز سده بیستم از حدود ۹/۸۶ میلیون جمعیت کشور، اندکی بیش از ۲ میلیون نفر (۲۰/۶ درصد) در ۹۹ نقطه شهری زندگی می‌کردند. (باربر ۱۳۶۳، ۳۶) نیم قرن بعد در سرشماری ۱۳۳۵، ۳۱/۴ درصد جمعیت کشور در ۱۹۹ نقطه شهری ساکن بودند. نتایج سرشماری‌های بعد نیز حاکی از افزایش تعداد شهرها و جمعیت شهرنشین کشور می‌باشد. به‌رغم تفاوت‌های ماهوی در شکل و شیوه پویای شهرنشینی در مناطق مختلف ایران، هر ساله از طریق تبدیل تعدادی از روستاها به شهر، نسبت جمعیت شهرنشین افزایش می‌یابد. (رهنمایی و شاه حسینی ۱۳۸۳، ۲۹)

مهاجرت روستا شهری به عنوان یکی از پدیده‌های رایج در اکثر کشورهای جهان شناخته شده است. این شکل از مهاجرت در ایران علت تبدیل بسیاری از روستاها به شهر بوده است. (قرخلو و دیگران ۱۳۸۷، ۵۳) در سال‌های اخیر توسعه شهرهای کوچک از طریق ارتقای روستاها به شهر به عنوان یکی از سیاست‌های اصلی بهبود کیفیت زندگی نواحی روستایی در ایران مورد توجه قرار گرفته است و در این مسیر طی چند دهه اخیر، تعداد زیادی از نقاط روستایی به شهر ارتقا یافته‌اند. (رضوانی و دیگران ۱۳۸۹، ۶۵)

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته و نتایج حاصل در قالب الگوی فضایی سکونتگاه‌های در حال گذار، رشد و تحولات مثبت جمعیتی در یک سکونتگاه روستایی، برخورداری از خدمات زیربنایی و دسترسی مناسب، توانایی تأمین نیازهای اولیه ساکنان و نیز ارائه خدمات به سکونتگاه‌های روستایی پیرامون از جمله عوامل لازم در گذار روستا به شهر است. (گلی و دیگران ۱۳۸۳، ۱۴۷) بنابراین، تبدیل روستا به شهر نه تنها تحولات اجتماعی، اقتصادی و فضایی مهمی را در خود مراکز ایجاد می‌کند، بلکه حوزه‌ی نفوذ آن‌ها را نیز به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. (ضیائونان و امیرانتخابی ۱۳۸۶، ۱۰۷)

متناظر چنین وضعیتی و بلکه در ابعاد وسیع‌تر برای مجموعه شهری تهران اتفاق افتاده است. به طوری که بر اساس نتایج سرشماری رسمی کشور تصویر کلی وضعیت جمعیتی این منطقه مشتمل بر مؤلفه‌های زیر است:

- جمعیت شهر تهران در فاصله سرشماری ۸۵-۱۳۴۵ حدود سه برابر شده است. حال آن که جمعیت پیرامون آن ۶ برابر شده است.
- تعداد شهرهای استان از حدود ۶ شهر در سال ۱۳۴۵ به ۴۰ شهر در سال ۱۳۸۰ و بیش از ۶۰ شهر در سال ۱۳۸۹ رسیده است.
- در سال ۸۵ تعداد آبادی‌های دارای سکنه در استان ۱۲۱۲ روستا بوده که در سال ۸۸ به ۱۱۸۳ روستا کاهش پیدا کرده است. (با احتساب آمار دو استان تهران و البرز) که نشان‌دهنده کاهش نسبت روستانشینی از ۹/۱۳ به ۷/۸ درصد (کاهش ۲/۵ درصدی جمعیت روستایی) است.
- طی سال‌های ۷۵ الی ۸۵ حدود ۲۴ روستا به شهر تبدیل و ۶۹ آبادی به شهرها الحاق شده است. (گزارش علل و آثار تبدیل روستاها به شهر، ۱۳۹۰)
- این آمار و اطلاعات نشانگر رشد شتابان شهرنشینی در استان تهران و تغییر ماهیت روستاها به خوابگاهی شدن و همچنین تغییر کارکرد از بخش اول اقتصادی به سمت بخش سوم یعنی خدمات است.

بیان مسئله و ضرورت پژوهش

جمعیت مجموعه شهرها از چهار عامل نشأت می‌گیرد: اول؛ جمعیت مقیم و افزایش طبیعی آن (تفاضل موالید و مرگ‌ومیر) طی مدت معین. دوم؛ مهاجرت‌هایی که از نقاط دیگر اعم از شهر و روستا و حتی سایر کشورها به شهرها صورت می‌گیرد. سوم؛

را برای حل تعارضات ناشی از آن‌ها به چالش می‌افکند و چگونگی مدیریت در فضایی دوگانه مهم‌تر می‌نماید. از این روی در ارائه راهکارهایی به مدیریت شهری جهت رفع تعارضات و مدیریت محدوده تحت نظارت به سؤال‌های زیر پاسخ خواهیم داد:

- ۱) آیا مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری نقشی دارد؟
- ۲) آیا مدیریت مبتنی بر قوانین در حل تعارضات موثر است؟

ادبیات پژوهش

مدیریت شهری یک مفهوم فراگیر است و هدف آن تقویت سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای شناسایی برنامه‌ها و سیاست‌های گوناگون و پیاده سازی آن‌ها با نتایج بهینه است. مدیریت شهری عبارت از سازماندهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر است. با توجه به اینکه شهر دارای نظامی باز است، مدیریت شهری بیش از حیطه کالبدی شهر را در بر می‌گیرد. (پاپلی یزدی و رجبی سناجردی ۱۳۸۹، ۳۲۴)

شالوده مدیریت شهری عبارت است از بر عهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری. هرچند این تعریف می‌تواند رضایت بخش باشد، اما بسیار کوتاه و کلی است. در عمل، وظیفه و نقش مدیران شهری را می‌توان به عنوان مسئولیت پذیری در زمینه زیرساخت‌های ضروری شهری تلقی کرد. هرچند این جنبه مهمی از این وظیفه بشمار می‌رود، اما باز تعریفی بسیار محدود است. استرن، مدیریت شهری را مفهومی چند وجهی بشمار می‌آورد که تعریف پذیر نیست. آنچه اهمیت دارد این است که او مدیریت شهری را مفهومی هماهنگ و یکپارچه بشمار می‌آورد. این خود مستلزم توجه به نحوه و ضرورت گذار از برنامه ریزی کالبدی به مدیریت شهری است. مدیریت شهری نوعی رویکرد هماهنگ و یکپارچه را نسبت به مسائل شهری در کشورهای در حال توسعه ضروری می‌سازد. رویکرد یکپارچه مدیریت شهری، در عمل به تاکید و توجه به تمام این مشکلات در پیوند و ارتباط با یکدیگر نیازمند است. بدینسان مدیریت شهری روز به روز به صورت امری پیچیده و امری چند نقشی در می‌آید. (دانشنامه مدیریت شهری و روستایی ۱۳۸۹، ۷۰۷-۷۰۹)

ادغام حومه‌ها و اقمار شهری به محدوده شهرها و چهارم تبدیل نقاط روستایی به شهر در نتیجه رشد شهری و جاذبه جمعیتی شهرها و در نتیجه فرا رفتن از ضابطه حداقل جمعیت شهری. (امانی ۱۳۸۰، ۲۴)

از گذشته تا به امروز، در تمامی تمدن‌ها یا کشورها، شهرنشینی بارزترین نحوه‌ی تکامل جوامع انسانی به شمار می‌رود. با ظهور انقلاب صنعتی و با گسترش شتابان شهرها، مخصوصاً متروپول‌ها، جوامع انسانی ساکن در آن‌ها، با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو شده‌اند. (Amy k. (hahs, Mark j. mcdonnell 2005, 51

الحاق نقاط روستایی به علت تفاوت در برخی از عوامل متعدد نظیر عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، کالبدی و مدیریتی منجر به ایجاد آسیب‌های متعددی در محدوده شهر و نقاط الحاقی خواهد شد که نیازمند توجه بسیار به منظور کاهش تعارضات می‌باشد. برای نمونه مناطق جنوبی و جنوب غربی تهران نظیر اسلامشهر، پاکدشت، رباط کریم و شهریار در طول چهل سال اخیر از یک روستای چند صد نفری به مراکز شهری بزرگ با معضلات عدیده کالبدی- اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده‌اند. (کارگر ۱۳۹۰، ۸)

بدین ترتیب با گسترش فضای شهری و تبدیل آن‌ها به مرکز ناهمگن جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی، میزان ناهنجاری‌های شهری به ویژه در نواحی حاشیه‌ای افزایش می‌یابد. محیط اجتماعی و مسکونی، ساختارهای نامناسب شغلی، ناکامی اجتماعی و فقر اقتصادی، زمینه بروز آسیب‌های شهری و رشد بی‌رویه و لجام گسیخته ناهنجاری‌ها و نیز گسترش ناامنی اجتماعی را فراهم کرده است. بنابراین شناسایی ساختارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به عنوان عامل پدید آورنده این شرایط و نیز ارائه راهکارهای لازم برای رفع نابرابری‌های فضایی و اجتماعی از مهم‌ترین مسائل شهری است. (کارگر ۱۳۹۰: ۶)

در این پژوهش شهر اسلامشهر، با جمعیتی بیش از ۳۰۰ هزار نفر به عنوان یکی از شهرهای مهم استان تهران مورد بررسی قرار گرفته است که در روند تهیه و تصویب طرح راهبردی- ساختاری حوزه شهری اسلامشهر-رباط کریم، نقطه روستایی شاطره به محدوده این شهر الحاق گردید و جمعیتی که تا چندی پیش روستانشین بوده و علاوه بر تفاوت در مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، در خصوص مباحث مدیریتی و کالبدی نیز به صورت مجزا عمل می‌کردند به جمعیت شهر اسلامشهر افزوده شد. این تفاوت‌ها مدیریت شهری

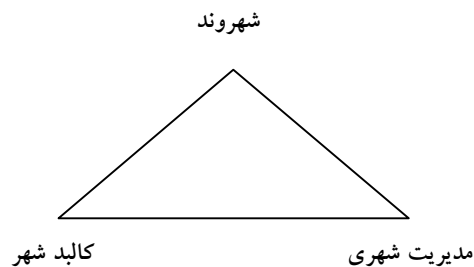
عناصر و کارکردهای شهری بررسی و به نیروهای شکل دهنده آن‌ها توجه می‌شود. (پاپلی یزدی و رجیبی سناجردی ۱۳۸۹، ۴۹) جدول شماره زیر یک خلاصه سودمندی از تفاوت بین شهر و روستا را ارائه می‌دهد. (Scott&other 2007,4)

حکمرانی خوب

مفهوم حکمرانی مفهوم جدیدی نیست. این اصطلاح از لغت یونانی معنی آن هدایت کردن و راهنمایی کردن و یا چیزها را در کنار هم نگه داشتن است. در حالی که مفهوم دولت دلالت بر واحد سیاسی برای انجام وظیفه سیاست‌گذاری که برجسته‌تر از اجرای سیاست‌ها است، لغت و مفهوم حکمرانی اشاره به پاسخگو بودن هم در سیاست‌گذاری و هم در اجرا دارد. مکارنی و همکاران حکمرانی را چنین تعریف کرده‌اند «رابطه بین جامعه مدنی و دولت، بین حکمرانان و حکمرانی شوندگان، حکومت و حکومت شوندگان» (اکبری ۱۳۸۶، ۴۵)

کمیسیون حقوقی سازمان ملل، طی قطعنامه شماره ۱۶ / ۲۰۰۰ ویژگی‌های حکمرانی خوب را این‌گونه برشمرده است: شفافیت^۱، مسئولیت^۲، جواب‌گویی^۳ و پاسخ‌گویی^۴. کمیسیون اقتصادی و اجتماعی ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه (UNESCAP, 2002) هشت ویژگی را با این عناوین برای حکمرانی خوب بر شمرده است: پاسخ‌گویی^۵، شفافیت، پیروی از قانون و حاکمیت قانون^۶، مشارکت^۷، مسئولیت‌پذیری^۸، اجماع محوری^۹، کارایی و اثربخشی^۹، انصاف و عدالت^{۱۰} (برابری) (نادری ۱۳۹۰، ۶۹).

شهر در حیات مدنی از سه رکن اصلی شهروند و کالبد شهر و مدیریت شهری تشکیل می‌شود. شهروند و مدیریت شهری ماهیتی فاعلی دارند و کالبد شهری ماهیتی انفعالی. انسان بنا به مدنی بالطبع بودن میل به شهروندی دارد و نیازمند حیات مدنی است و مدیریت شهری مکلف به ساماندهی و مدیریت کالبد شهر است. (پاپلی یزدی و رجیبی سناجردی ۱۳۸۹، ۵۱)

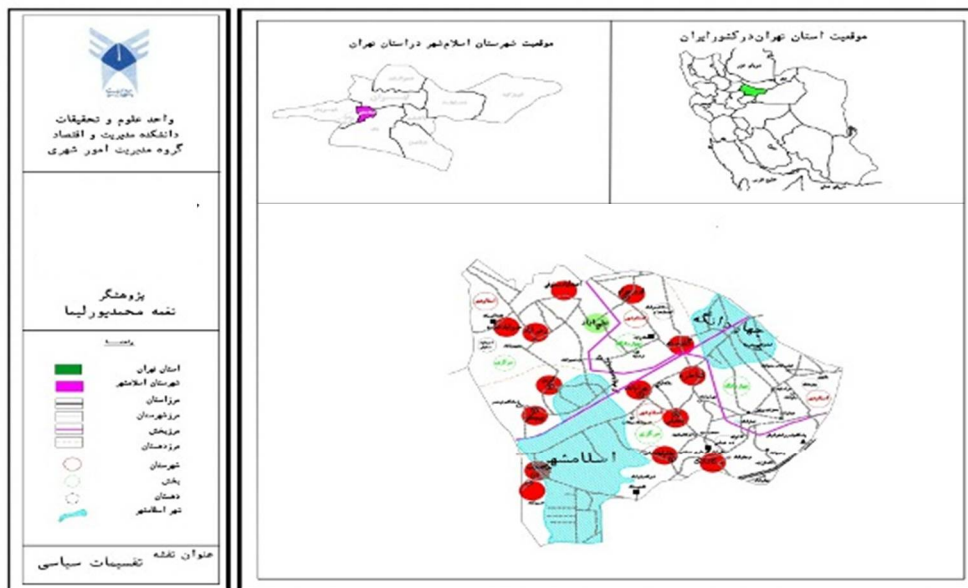
مناطق شهری و روستایی

روستا زیستگاه جماعتی از مردم در خارج از محدوده شهرهاست که با مشخصات جمعیتی معین و به عنوان جامعه‌ای مستقل و دارای هویت‌های خاص فرهنگی، تاریخی، اقلیمی، جغرافیایی و اقتصادی با اتکا بر نظام‌های رهبری و مدیریت محلی خود عرصه فعالیت‌های کشاورزی است. قدمت موجودیت روستا از ابتدای مدنیت بشر آغاز شده است. لیکن شهر به صورت یک واحد هستی کل در نظر گرفته می‌شود و شناخت بافت کالبدی و شکل بندی ساختمانی، شناسایی ساختارهای گوناگون و وضع کارکردهای سیاسی، فرهنگی، دینی، اجتماعی - اقتصادی و مرکزیت شهر با دعوی تمام نگرى به طور تام و تمام و با توجه به سلسله رابطه‌های فضایی، اجتماعی، اقتصادی و معنوی بین

جدول ۱: تفاوت سنتی بین جمعیت شهر و روستا

روستا	شهر	بعد
بخش اول اقتصاد و فعالیت‌های پشتیبان	بخش دوم و سوم اقتصاد	اقتصاد
کشاورزی، جنگلداری، مشاغل اولیه صنعتی	تولیدی، ساخت و ساز، اداری و خدماتی	مشاغل
پایین‌تر از متوسط ملی	بالا تر از متوسط ملی	تحصیلات
پایین	بالا	دسترسی به خدمات
پایین	بالا	دسترسی به اطلاعات
بالا	پایین	حس اجتماعی
نرخ رشد طبیعی بالا	نرخ رشد طبیعی پایین	جمعیت
مقاوم در برابر تغییر	نمایش شدید عناصر لیبرال و رادیکال	دید سیاسی
یکسان	متفاوت	قومیت

مآخذ: 4، Scott&other 2007

نقشه ۱: موقعیت شهر اسلامشهر

فرضیه ۲: مدیریت شهری با مدیریت مبتنی بر قوانین نقشه‌ی اساسی در حل تعارضات دارد.

شهر اسلامشهر

اسلامشهر بخش کوچکی در جلگه پهناور و دشتهای جنوبی تهران را در غرب شهر ری و جنوب غرب تهران اشغال کرده است. اسلامشهر تا ۳۵ سال پیش چیزی جز چند روستای نزدیک بهم به نامهای قاسم شاهی، سالور، محمداًباد چهارطاقی، مظفریه، موسی آباد، ضیا آباد و مافین نبوده است. از این شهر تا سال ۱۳۵۵ در نشریات مرکز آمار ایران و فرهنگهای جغرافیایی بنام قاسم آباد شاهی یاد شده است. از سال ۱۳۵۲ با توجه به توسعه و گسترش مناطق مسکونی در اراضی قاسم آباد شاهی و محمداًباد چهارطاقی نام شادشهر بر آن گذاردند. پس از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸ با تشدید روند گسترش شهر تا مرز روستاهای موسی آباد، مظفریه، سالور، ضیا آباد و مافین آباد، اسامی معابر، خیابانها و شهرکهای تازه تاسیس بنام ائمه اطهار و شخصیت‌های مذهبی نام گذاری شده و شهر نیز بنام اسلامشهر نامیده می‌شود. (طرح جامع شهر اسلامشهر ۱۳۸۸، ۱۹)

بر اساس سرشماری جمعیت سال ۱۳۴۵ اسلامشهر دارای ۵۸۳۰ نفر جمعیت و در سال ۱۳۵۵ جمعیت آن ۵۰۲۹۲ نفر بوده است. در سال ۱۳۶۵ شهر اسلامشهر

تحقق سبک و شیوه مدیریت امور محلی و شهری که از آن به عنوان حکمرانی یاد می‌شود منوط به شکل گیری یک مجموعه روابط رسمی و ساختارهایی از قبیل قانون مداری، چارچوب‌های حقوقی مدون و مشخص، تعریف و تعیین حدود رژیم‌های سیاسی، تعیین سطوح تمرکززدایی و فراهم نمودن زمینه مشارکت‌های همگانی در امور تصمیم گیری راجع به خط و مشی‌هاست. (اکبری ۱۳۸۶، ۳۰)

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و کاربردی است. بدین منظور پس از گردآوری اطلاعات به روش‌های بررسی و مراجعه به مدارک و اسناد، مشاهده، پژوهشگر بر اساس روش نمونه گیری گروهی ۹ پرسشنامه از مؤثرترین مسئولین و مدیران مربوطه استانی و شهرستانی اخذ و به منظور دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر و مناسب‌تر نسبت به اخذ پرسشنامه از ۲۱ تن از اساتید و کارشناسان ادارات مرتبط نیز اقدام نمود. در نهایت جهت توصیف و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری و به کمک نرم افزار SPSS به فرضیات زیر پاسخ داده شد:

فرضیه ۱: مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله نقشه‌ی اساسی دارد.

۱۳۶۵ روستا دارای ۱۳۸۵ خانوار و ۷۰۷۱ نفر جمعیت است که نسبت به دهه قبل ۶۰۶۰ نفر به جمعیت روستا اضافه شده است. از سال ۱۳۶۵ تا سال ۱۳۷۵ روند رو به رشد جمعیت همچنان ادامه داشته است. بطوریکه در سال ۱۳۷۵ تعداد ۱۹۲۲ خانوار و ۸۹۳۱ نفر جمعیت با بعد خانوار ۴/۶ نفر در روستا ساکن بوده‌اند. (طرح هادی روستای شاطره ۱۳۸۲، ۱۸-۱۹) در سرشماری نفوس مسکن سال ۱۳۸۵ جمعیت روستای شاطره ۹۴۷۷ نفر در قالب ۲۳۱۵ خانوار با بعد خانوار ۴/۰۹ نفر گزارش شده است. همچنین از کل جمعیت ۹۴۷۷ نفر روستا ۷۹۴۵ نفر ۱۰ سال و بیشتر (جمعیت فعال) و از این تعداد جمعیت فعال ۲۸۹۷ نفر شاغل و ۵۰۴۸ نفر غیر شاغل هستند که سهم اشتغال ۳۶/۴٪ می‌باشد. زنان شاغل با جمعیتی برابر ۱۵۶ نفر نسبت به جمعیت ۲۷۴۱ نفری مردان شاغل سهم ناچیزی از اشتغال را دارند.

یافته‌های پژوهش

به منظور پاسخ به دو فرضیه مورد نظر پژوهش، پرسشنامه‌های اخذ شده به شرح زیر تحلیل می‌گردد: میزان تأثیر نقش مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله

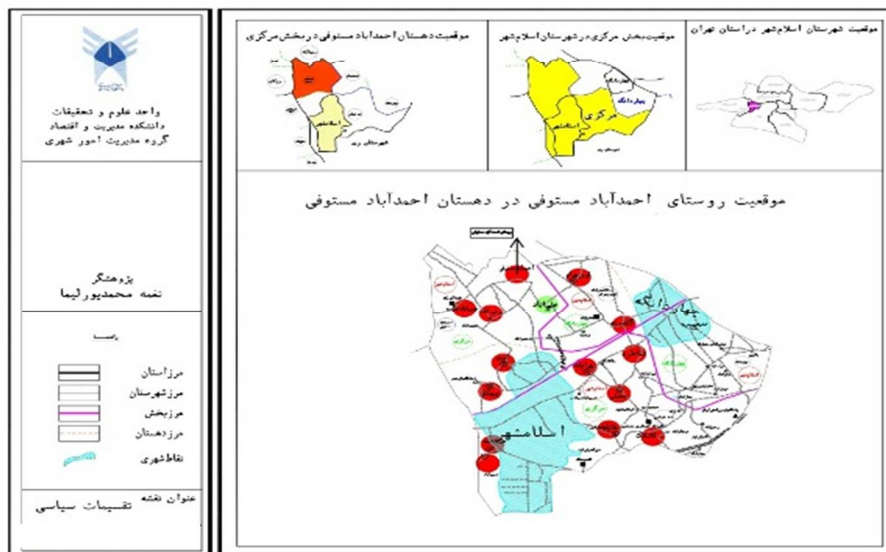
جدول (۲) توزیع فراوانی میزان تأثیر مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله از نظر مسئولین و مدیران و کارشناسان را نشان می‌دهد چنانچه مشاهده می‌شود ۴۴/۴٪ مسئولین و مدیران شهری در حدود ۷۵ درصد با این موضوع موافقت دارند و ۷۱/۴٪ کارشناسان بین ۷۵ تا ۱۰۰ درصد با این موضوع موافقت دارند.

دارای ۲۱۵۱۲۹ نفر جمعیت و در سال ۱۳۷۵ جمعیت آن به ۲۶۵۴۵۰ نفر افزایش یافته است. در سرشماری سال ۱۳۸۵ مرکز آمار ایران جمعیت اسلامشهر را ۳۵۷۳۸۹ نفر در قالب ۹۱۰۹۸ خانوار با بعد خانوار ۳/۹۲ نفر گزارش نموده است. همچنین بررسی وضعیت اشتغال و بیکاری در بین جمعیت ده ساله و بیشتر در شهر اسلامشهر که تعداد آن ۳۰۴۱۴۱ نفر می‌باشد؛ موید این مطلب است که ۱۰۶۱۳۳ نفر شاغل که ۳۴/۹۱ درصد و با ۴/۲۷ درصد تعداد ۱۲۹۷۶ نفر بیکار می‌باشند. (طرح جامع شهر اسلامشهر ۱۳۸۸، ۴۲)

روستای شاطره

بر اساس آخرین تقسیمات اداری- سیاسی کشور، روستای شاطره جز دهستان ده عباس از توابع بخش مرکزی به مرکزیت اسلامشهر در منتهی‌الیه شرق اسلامشهر و در حریم شهرداری اسلامشهر واقع شده است. این روستا از شمال به خط آهن تهران - اهواز و روستای گلدسته، از شرق به ناصرآباد و حسن آباد لقمانی، از جنوب به مهران آباد و از غرب به روستای ملک آباد و بهرام آباد محدود می‌شود. (طرح هادی روستای شاطره ۱۳۸۲، ۱۵)

در بررسی ویژگی‌های جمعیتی روستای شاطره از داده‌های آماری سرشماری نفوس و مسکن استفاده شده است. بر اساس سرشماری جمعیت سال ۱۳۴۵ روستای شاطره دارای ۳۱۸ نفر جمعیت در قالب ۶۲ خانوار با بعد ۵/۱ نفر بوده است. در سال ۱۳۵۵ تعداد خانوار به ۲۱۰ و جمعیت آن به ۱۰۱۱ نفر افزایش یافته است. در سال

نقشه: نقشه موقعیت روستای شاطره

جدول ۲: توزیع فراوانی میزان تأثیر نقش مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله از نظر مسئولین و کارشناسان

مدیران و مسئولین		میزان تأثیر نقش مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله
فراوانی	درصد	
۱	٪۱۱/۱	کمتر از ۲۵ درصد
۰	۰	۲۵ درصد
۳	٪۳۳/۳	۵۰ درصد
۴	٪۴۴/۴	۷۵ درصد
۱	٪۱۱/۱	۱۰۰ درصد
کارشناسان		میزان تأثیر نقش مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله
فراوانی	درصد	
۰	۰	کمتر از ۲۵ درصد
۲	٪۹/۵	۲۵ درصد
۴	٪۱۹/۰	۵۰ درصد
۸	٪۳۸/۱	۷۵ درصد
۷	٪۳۳/۳	۱۰۰ درصد

فرضیه اول: مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله نقشی اساسی دارد.

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی عامل فرضیه اول

شاخص توصیفی	میانگین	انحراف معیار
نقش مدیریت شهری	۳/۵۷	۰/۶۷۹

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود؛ میانگین نقش مدیریت شهری برابر با ۳/۵۷ شده است که از ۳ سطح متوسط بیشتر است. بنابراین در نمونه‌ی آماری این تحقیق مشاهده شده است که نقش مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله موثر است اما آیا می‌توان این نتیجه را به جامعه‌ی آماری تعمیم داد؟ اینجا است که به سراغ آزمون t می‌رویم. جدول زیر نتیجه‌ی آزمون t را نشان می‌دهد.

مدیریت مبتنی بر قانون موثر در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری جدول (۳) توزیع فراوانی راهکارهای مدیریت شهری در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری از نظر مسئولین و مدیران و کارشناسان را نشان می‌دهد چنانچه مشاهده می‌شود مسئولین و مدیران شهری پرهیز از بخشی نگری را مهم‌ترین راهکار مدیریتی در حل تعارضات حاصل از الحاق روستا به شهر است ولی از نظر کارشناسان مدیریت یکپارچه مبتنی بر قوانین مهم‌ترین راهکار مدیریتی در حل تعارضات الحاق نقاط روستایی به شهری است.

آزمون فرضیه‌ها

جدول ۳: توزیع فراوانی راهکارهای مدیریت شهری در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری

مدیران و مسئولین				راهکارهای مدیریت شهری در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری
بله	خیر	فراوانی	درصد	
۵	۴	٪۵۵/۶	٪۴۴/۴	مدیریت یکپارچه مبتنی بر قوانین
۴	۵	٪۴۴/۴	٪۵۵/۶	ایجاد ضوابط و مقررات یکسان در شهر و نقاط الحاقی
کارشناسان				راهکارهای مدیریت شهری در حل تعارضات حاصل از الحاق نقاط روستایی به محدوده شهری
بله	خیر	فراوانی	درصد	
۲۱	۰	٪۱۰۰	۰	مدیریت یکپارچه مبتنی بر قوانین
۱۳	۸	٪۶۱/۹	٪۳۸/۱	ایجاد ضوابط و مقررات یکسان در شهر و نقاط الحاقی

جدول ۵: آزمون t مستقل فرضیه سوم- فرعی اول

Test Value =3					
t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
4.57	29	.000.	0.567	0.31	0.82

نتیجه گیری و پیشنهادات

می‌دانیم روش‌های طبقه بندی و تعریف سکونتگاه‌ها نیز در قالب شهر و روستا بدون توجه به توان‌ها، تفاوت‌ها و یا تشابهات سکونتگاه‌ها فقط با در نظر گرفتن جمعیت و تراکم منطقه و در خواست‌های مردمی یا سایر عوامل سکونتگاه را شهر یا روستا تعریف و یا تبدیل می‌نمایند. در حالی که نیاز است تا روش یا روش‌های جدیدی از طبقه بندی و تعریف سکونتگاه‌ها مد نظر قرار گیرد که بتواند هم شرایط دنیای واقعی را در نظر گرفته و هم قضاوت‌های کارشناسی را مورد توجه قرار دهد. ادغام روستاها در شهرها و تلاش اهالی و مسئولان روستایی در این جهت، نه تنها سودی برای این گونه روستاها نداشته، بلکه این روستاها را به مناطق حاشیه نشین شهرها تبدیل و با چالش‌های مناطق حاشیه نشین شهری مواجه می‌سازد. با توجه به شرایط موجود می‌بایست نسبت به بررسی دلایل گرایش مردم روستا به شهرنشینی اقدام و تا حد ممکن به ارائه راهکارهای کارآمد و اجرایی مانند توزیع عادلانه خدمات و امکانات به نقاط شهری و روستایی و ... پرداخته شود تا بتوان جمعیت روستایی را نگهداری و حس رضایت در آنان ایجاد نمود.

با توجه به بررسی‌های بعمل آمده در می‌یابیم که با توجه به وجود تعارضات ناشی از تفاوت‌های مابین نقاط شهری و روستایی مدیریت شهری می‌تواند با استفاده از قانون و ایجاد ضوابط و مقررات یکسان در نقاط شهری و روستایی نسبت به رفع تعارضات اقدام نماید.

بنابراین موارد ذیل را می‌توان به عنوان پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های پژوهش بیان نمود:

- بازنگری قوانین و مقررات مرتبط با الحاق نقاط روستایی به محدوده شهرها و توجه به عواملی دیگر بجز جمعیت
- اصلاح قوانین و مقررات متناقض خصوصاً در حوزه توسعه کالبدی روستاهای پیرامون شهر و محدوده شهر
- تهیه طرح‌های ویژه در خصوص نحوه مدیریت شهرهای دارای نقاط الحاقی

در جدول شماره ۵ مقدار سطح معناداری (Sig.) برابر با ۰/۰۰۰ شده است و چون این مقدار از $\alpha = 0/05$ (خطای نوع اول) کمتر است، پس فرضیه فوق درست است و می‌توان گفت: مدیریت شهری در حل تعارضات حاصله نقشی اساسی دارد.

فرضیه دوم

مدیریت شهری با مدیریت مبتنی بر قوانین نقشی اساسی در حل تعارضات دارد. با استفاده از آزمون خی دو به بررسی این فرضیه می‌پردازیم.

جدول ۶: شاخص‌های توصیفی عامل فرضیه دوم

آزمون کای دو	فراوانی مشاهده شده	فراوانی مورد انتظار	باقیمانده
خیر	۴	۱۵/۰	-۱۱/۰
بله	۲۶	۱۵/۰	۱۱/۰

با توجه به جدول فوق فراوانی مشاهده شده برای زمانی که مدیریت شهری با مدیریت مبتنی بر قوانین نقشی اساسی در حل تعارضات دارد برابر ۲۶ است در صورتی که فراوانی مورد انتظار ۱۵ بوده است.

جدول ۷: آزمون کای دو فرضیه سوم- فرعی دوم

آزمون کای دو	فرضیه سوم- فرعی دوم
ضریب آزمون	۱۶/۱۳۳
درجه آزادی	۱
سطح معناداری	۰/۰۰۰

از طرفی با توجه به سطح معناداری بدست آمده در جدول فوق که کمتر از $\alpha = 0/05$ (خطای نوع اول) شده است در می‌یابیم که بین فراوانی مورد انتظار و مشاهده شده تفاوت معناداری وجود دارد و در نتیجه می‌توان گفت: مدیریت شهری با مدیریت مبتنی بر قوانین نقشی اساسی در حل تعارضات دارد.

- تعیین و اجرای راهبردهای توسعه یکپارچه در سطح کلیه سکونتگاه‌های روستایی و شهری استان
- ایجاد سیستم نظارتی مناسب و الزام مدیریت شهری به مدیریت مبتنی بر قانون و به دور از مدیریت سلیقه‌ای
- تدوین قوانین مدیریت یکسان در نقاط شهری و روستایی (یکسان سازی قوانین شهرداری‌ها و دهیاری‌ها)

منابع و مأخذ

- ۱) اکبری، غضنفر. ۱۳۸۶. سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. شماره ۸۴
- ۲) امانی، سید مهدی. ۱۳۸۰. جمعیت شناسی عمومی‌ای ران. تهران: انتشارات سمت
- ۳) باربر، جولیان. ۱۳۶۳. تاریخ اقتصادی ایران (۱۹۷۰-۱۹۰۰). تهران: مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی
- ۴) پایلی یزدی، محمد و حسین رجبی سناجردی. ۱۳۸۹. نظریه‌های شهر و پیرامون. تهران: انتشارات سمت
- ۵) حافظ نیا، محمدرضا. ۱۳۸۸. مقدمه‌ای بر پژوهش در علوم انسانی. تهران: انتشارات سمت
- ۶) حسامیان، فرخ و گیتی اعتماد و محمدرضا حائری. ۱۳۸۸. شهرنشینی در ایران. تهران: انتشارات آگاه
- ۷) رضوانی، محمدرضا. منصوریان، حسین. احمدی، فاطمه. ۱۳۸۹. ارتقای روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی. نشریه پژوهش‌های روستایی. شماره ۱
- ۸) رهنمایی، محمدتقی و پروانه شاه حسینی. ۱۳۸۳. فرایند برنامه ریزی شهری ایران. تهران: انتشارات سمت
- ۹) کارگر، بهمن. و رحیم سرور. ۱۳۹۰. شهر، حاشیه و امنیت اجتماعی. تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
- ۱۰) گلی، علی. عسگری، علی. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. ۱۳۸۳. تبیین فضایی روستاهای در حال گذار با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی: منطقه شمال غرب ایران. مجله مدرس علوم انسانی. شماره ۳۵

- ۱۱) قرخلو، مهدی. کلانتری خلیل آباد، حسین. اسکندری نوده، محمد. ۱۳۸۷. بررسی دگرگونی در ساختار کالبدی و معماری روستاها و تشکیل روستا-شهر؛ مورد: آلارد و پرندک. مجله پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. شماره ۶۵
- ۱۲) ضیا توانا، محمدحسن. امیرانتخابی، شهرام. ۱۳۸۶. روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش. مجله جغرافیا و توسعه. شماره ۱۰
- ۱۳) نادری، محمدمهدی. ۱۳۹۰. حکمرانی خوب؛ معرفی و نقدی اجمالی. فصلنامه اسلام و پژوهش‌های مدیریتی. شماره ۱
- ۱۴) نفوس و مسکن. تهران: مرکز آمار ایران
- ۱۵) دانشنامه مدیریت شهری و روستایی. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
- ۱۶) گزارش علل و آثار تبدیل روستاها به شهر. تهران: دفتر برنامه ریزی و بودجه معاونت برنامه ریزی استانداری تهران
- ۱۷) طرح جامع شهر اسلامشهر. تهران: سازمان مسکن و شهرسازی استان تهران
- ۱۸) طرح هادی روستای شاطره. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان تهران
- 19) Scott, Alister. Alana Gilbert. Ayele Gelan. 2007. The Urban-Rural Divide: Myth or Reality? Macaulay Institute, Design and Layout by Claudia Carter and Pat Carnegie
- 20) United Nation Development Program (UNDP). 2002. Human Development Index Report (HDI). United Nation.
- 21) Amy k.hahs. Mark J.Mcdonnell. 2005. Selecting Independent Measure to Quantity Melbourne Urban-Rural Gradient. Landurbplan Journal.

یادداشت‌ها

- ¹ Transparency
- ² Responsibility
- ³ Accountability
- ⁴ sponsiveness
- ⁵ Rule of law
- ⁶ Participation
- ⁷ Responsiveness
- ⁸ Consensus
- ⁹ Effectiveness and efficiency
- ¹⁰ Equity and inclusiveness

